

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА ДЕКОНСТРУКЦІЇ «ГОРИЗОНТУ СПОДІВАНЬ» У СУЧАСНІЙ ОНОМАСТИЦІ

*Г. П. Лукаш, доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(Вінниця, Україна)*

e-mail: g.lukash@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9777-7718>

Scopus Author ID: 57217114858

Статтю присвячено аналізу трансформацій власної назви в умовах сучасної культурної парадигми інформаційного простору. Актуальність дослідження зумовлена зміною комунікативної природи оніма: від функції ідентифікації він еволюціонує в інструмент інтелектуальної гри та маніпуляції читацьким сприйняттям. Мета роботи – з'ясувати специфіку функціонування онімів різних розрядів (ідеонімів, антропонімів, топонімів, ергонімів, заголовків творів і кінофільмів) як засобу формування та деконструкції «горизонту сподівань» реципієнта.

Наукова новизна полягає в системному аналізі механізмів руйнування онімної норми. Уперше на матеріалі української прози та кінематографа обґрунтовано термін «онімний глітч» (опутіс glitch) – категорію, що позначає назви зі свідомо деформованою структурою або семантикою.

Методологія поєднує методи структурно-семіотичного аналізу, дискурсивні практики та елементи рецептивної естетики для моделювання реакції реципієнта на онімну аномалію. Емпіричну базу становлять заголовки літературних творів (Ю. Іздорик, Ю. Андрухович та ін.), літературні оніми, назви сучасних українських кінофільмів та ергоніми.

Виявлено, що деконструкція горизонту онімних сподівань реалізована через механізми графічної інтерференції онімів (уведення символів, кодів), семантичної редукації (назви-займенники, нульові назви) та гротескної стилізації. Доведено, що онімний глітч є маркером метамодернізму, де «збій» у назві стає ключовим художнім засобом, який перекодує сприйняття твору.

Ключові слова: онімний горизонт сподівань, онімний глітч, літературні оніми, идеонім, заголовок, деконструкція, метамодернізм, естетика рецепції.

Актуальність дослідження зумовлена трансформацією категорії власної назви в умовах сучасного інформаційного простору. Еволюція онімної номінації безпосередньо пов'язана зі зміною онтологічної природи медіапродукту. Якщо раніше домінували лінійні текстові формати, то сучасний дискурс пропонує гібридні, кліпові та полікодові форми (блогу, мультимедійного контенту тощо). У таких умовах онім змушений адаптуватися, трансформуючи класичні закони номінації для виконання прагматичних завдань в умовах інформаційного перенасичення. Деконструкція онімного горизонту сподівань виникає внаслідок розриву між семантикою назви та змістом денотата, коли власна назва обіцяє одну комунікативну модель, а реципієнт отримує іншу. В умовах мультимедійності сучасних медіапродуктів втрачає прямий зв'язок із текстом і заголовком, перетворюючись на інструмент інтелектуальної гри або маніпуляції. Вивчення цих процесів є необхідним для розширення теорії власної назви та розуміння механізмів онімного сприйняття в новій комунікативній реальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методологічним підґрунтям для вивчення онімного сприйняття стала рецептивна естетика, започаткована представниками Констанцької школи (Г.-Р. Яус, В. Ізер) у 1960–70-х роках [1, с. 24]. Поняття «горизонт сподівань», запозичене з герменевтики Г.-Г. Гадамера, описує процес розуміння як зближення «горизонту тексту» і «горизонту читача». Г.-Р. Яус визначив це поняття як систему очікувань, що формує інтерпретацію твору [17, с. 469]. В українському контексті, як уважає Г. Сюта, вивчаючи текст як об'єкт пізнання і стрижневе поняття рецептивної естетики та поезики, цей підхід переформується з ідеєю І. Франка про те, що художній образ виникає саме

в уяві читача [10, с. 66]. Такий синтез підходів дає змогу кваліфікувати заголовок як інструмент керування читацькою рецепцією. Маніпулятивними повідомленнями сьогодні рясніють заголовки новинних інтернет-ресурсів [2], рекламний медіадискурс [7]. У лінгвістиці розглядають проєкцію очікування (або прогностичну функцію) тексту і дискурсу – механізм, за допомогою якого назва формує в реципієнта (читача, глядача, споживача) попереднє уявлення про об'єкт ще до безпосереднього ознайомлення з ним [4; 6; 8, 9; 13], пов'язуючи його з категорією стилю в рецептивній естетиці [10; 11].

Мета дослідження – виявити специфіку онімного горизонту сподівань як категорії сприйняття та систематизувати мовно-прагматичні механізми його деконструкції (від семантичних зсувів до глітч-ефектів) у сучасному комунікативному дискурсі.

Матеріали й методи дослідження. У роботі застосовано комплексний підхід, що поєднує описовий метод для систематизації матеріалу, структурно-семантичний і контекстуальний аналізи для виявлення механізмів деконструкції, а також методи прагматики та рецептивної естетики для інтерпретації онімного горизонту сподівань читача.

Результати дослідження та їх обговорення. Поняття «горизонт сподівань», введене в науковий обіг Г. Р. Яусом у межах рецептивної естетики, набуває особливої актуальності в ономастиці. Онімний горизонт сподівань передусім торкається семантично-прогностичного ефекту власної назви, що репрезентує об'єкт номінації та виконує функцію його індивідуалізації. Водночас це не обмежується лише номінацією: він моделює первинний інтерпретаційний простір денотата, формуючи «горизонт сподівань» реципієнта й задаючи параметри подальшої рецепції.

Найвиразніше прогностичну природу маніфестовано в заголовках, адже саме вони посідають «сильну позицію» тексту і слугують ключем до його декодування [4; 14; 15]. У цьому сенсі заголовок постає як складний онімний конструкт, що перебуває на межі номінації, тексту й дискурсу. Його специфіка полягає в поліфункційності – здатності не лише позначати, а й передбачати смисл, актуалізуючи механізми рецептивного очікування та потенційної деконструкції цього очікування в процесі читання / перегляду. Саме в цій площині виникає феномен онімного горизонту сподівань – початкової моделі смислу, що може підтверджуватися або руйнуватися в процесі інтерпретації. Читач, сприймаючи заголовковий комплекс, автоматично формує прогноз щодо жанру, тональності та змісту тексту. Проте якщо класична традиція тяжіла до виправдання цих очікувань, то сучасний дискурс – від постмодерної іронії до метамодерної щирості – все частіше вдається до стратегії свідомого порушення або деконструкції цього горизонту. Такий зсув свідчить про глибокі зміни в культурі сприйняття тексту. Дослідження цих трансформацій допомагає зрозуміти, як саме сучасна ономастика маніпулює увагою реципієнта, балансуючи між інформативністю та епатажем, між очікуваним та парадоксальним.

У нашому дослідженні під онімним горизонтом сподівань пропонуємо розуміти інтерпретаційний потенціал власної назви твору, який активує культурні, жанрові, інтертекстуальні та асоціативні знання адресата й формує прогнозовану модель змісту твору. Цей горизонт виникає на перетині номінативної природи оніма та рецептивних механізмів очікування і може зазнавати підтвердження, трансформації або деконструкції в процесі подальшої рецепції. Оскільки заголовок такий складний і багатошаровий, читач не може сприйняти його пасивно [4]. У цифровому світі він змушений його декодувати, або «розпакувати». І саме в момент цього декодування формується горизонт сподівань. Поліфункційність перетворює заголовок на своєрідний код, який реципієнт намагається розгадати ще до ознайомлення з текстом. Сприймаючи заголовок не просто як «етикетку» (рівень «номінація»), а як згорнутий мікротекст (рівень «текст»), уписаний у культурний контекст (рівень «дискурс»), реципієнт автоматично вибудовує систему прогнозів щодо жанру, стилю та змісту майбутнього повідомлення. Сукупність таких прогнозів – від жанрових до емоційних – кристалізується в онімний горизонт сподівань. Складність заголовка-конструкта розширює горизонт і робить авторську гру з його підтвердженням чи руйнуванням набагато цікавішою. Цей феномен виходить за межі звичайної «гри слів» і потребує дефініції.

Уважаємо за доцільне виокремити такі одиниці в окрему категорію «онімного глітч» – категорії, що фіксує момент навмисного «зламу» комунікативного коду власної назви. Запровадження зазначеного терміна вможливило поєднання традиційних ономастичних інструментів аналізу (фоносемантика, структурний аналіз) із новітньою естетикою цифрової культури, де помилка (glitch) стає ключовим інструментом художньої виразності.

Уведення до наукового обігу терміна «онімний глітч» вимагає окремого обґрунтування, зокрема з огляду на тенденцію до очищення української термінології від надмірних англізмів. Опоненти можуть зауважити, що в українській мові існують питомі або усталені відповідники: *збій, помилка, аномалія* чи навіть *хиба*. Однак, на наше переконання, жодне з цих понять не охоплює повного спектра значень, необхідних для аналізу сучасної культури. Лексеми *помилка, збій* мають яскраво виражену негативну конотацію: це те, що треба виправити, дефект системи. Натомість категорія глітч (glitch) у дискурсі метамодернізму набуває естетичного змісту: це помилка, яка стає художнім прийомом. Крім того, термін «глітч» акцентує на технологійності та раптовості процесу. Він позначає те, що сучасна мова функціонує за законами цифрового коду, де назва може «зависнути» або «розпастися на пікселі». Використання цього англізму є не даниною моді, а термінологією необхідністю, оскільки він фіксує специфічний феномен цифрової доби, для якого в класичній ономастиці ще не сформовано точного відповідника.

Поняття «глітч» (*glitch aesthetics / glitch art*) походить із цифрової культури, його давно використовують у відеоартах, теорії нових медіа [3; 12; 16]. У мистецтві «глітч» став символом естетики нестабільності, випадковості, «помилки» як нової форми істини. Але тут зазвичай говорять про музичні [3], візуальні або технічні збої [12], а не мовні чи символічні. Під впливом постмодерністської іронії і метамодерністського синтезу іронії зі щирістю цей прийом проник у літературу, зокрема у сферу літературної ономастики. Аналіз динаміки використання власної назви засвідчує еволюцію від інформативності (реалізм) через метафоричність та іронію (модернізм / постмодернізм) до деконструкції самої структури назви (метамодернізм).

Пропонуємо таке визначення терміна: *онімний глітч* – це стилістичний прийом, у якому власна назва (персонажа, локації, статусу) навмисне спотворена або надмірно стилізована, щоб порушити очікування читача, створити ефект збою, симуляції або іронічної відстороненості.

Ракурс нашого дослідження заголовка як межового конструкта відповідно висуває питання: чому це – межа номінації, межа тексту і межа дискурсу. Розглянемо їх послідовно. По-перше, заголовок виконує функцію власної назви. Його первинне завдання – назвати й виокремити об'єкт із ряду інших (ідентифікація). Читач чекає, що назва буде прямим «ярликом», який чітко карбує вміст. По-друге, заголовок сам собою є мікротекстом. Він має синтаксичну структуру, семантику й може існувати автономно (наприклад, у бібліографічному списку чи на афіші кінотеатру). Виходить, що в заголовка є своя внутрішня гармонія і рамки. Це «текст перед текстом» [13]. Читач починає інтерпретувати цей мікротекст ще до того, як відкриє книгу / статтю чи перегляне кінофільм. Зрештою, по-третє, заголовок – це акт комунікації. Він не просто називає, він продає, інтригує, вступає в полеміку, ураховує контекст епохи [5]. І саме тут відбувається гра з читачем (іронія, натяк, клікбейт). Коли ж в одній із цих сфер (номінація, текст, дискурс) відбувається збій, вступає в дію механізм деконструкції онімного горизонту сподівань заголовка.

Коли заголовок перестає виконувати своє пряме призначення, виникає криза номінації. Класичним прикладом є поширений підпис «Без назви» під абстрактними мистецькими творами, що фокусує увагу на формі та кольорі, а не на сюжеті. Це, мабуть, був перший історичний глітч, який відмовився нав'язувати глядачеві інтерпретацію. Найвідоміші приклади включають супрематичні композиції Казимира Малевича 1916 року, що зберігаються в Музеї Гуггенхайма, та роботу Марка Ротко 1952 року (абстрактний експресіонізм). А у 2024 році український художник Василь Локатир навіть пише картину «Без назви 166», ставлячи безіменний твір у цифровий ряд. Идеонім не ідентифікує зміст, функція номінації зламана.

Коли вдаються до аграматичних заголовків, назва перестає бути зв'язним текстом – це криза тексту: «*Хіба режуть воли...*» – тут заголовок обірвано, читач мусить пригадати повний текст.

І нарешті, назва випадає з контексту – це криза дискурсу. У Юрія Іздрика перелік назв конкурсів «*Людина року*», «*Лицар Кривбасу*», «*Персона Задуп'я*» (збірка «ТАКЕ») – це сатира на «еліту» та «героїв» сучасності, де межа між поважним і вульгарним стирається. Поєднання епічного («персона») з маргінальним («Задуп'я») руйнує пафос.

Наведемо приклади, де глітч-ономастика яскраво помітна. Літературні антропоніми з оповідань Юрія Іздрика «*Зараїлона*» Ілона Ц. і *Зара Глуста* створені для гри асоціацій, оскільки в них закладено кілька можливих шарів сенсу. Їх варто розглядати окремо, що ми пізніше й зробимо, як і схарактеризуємо його ж персонажа *Урганта Дж.Т.VII* зі збірки «ТАКЕ» [5]. Наступний приклад – літературні топоніми: *будинок на Еш-Трі Лейн* із роману американського письменника Марка З. Данилевського «*Будинок листя*» (House of Leaves), усередині якого відкривається безодня, що постійно змінює конфігурацію.

Варті уваги літературні оніми роману Володимира Рафеєнка «*Мондегрін. Пісні про смерть і любов*», у якому топонім *Київ* накладається на фантомний топонім *Донецьк*. Герой ніби фізично тут, але ментально застряв у глітчі між двома світами, а безонімні лексеми на позначення київських локацій (*квартира, овочевий відділ супермаркету «Novus»*) стають порталами в сюрреалістичний світ.

Виразним підтвердженням деконструкції бренду є українські ергоніми. Зокрема, у випадку «Сільпо» початкова проекція (сільська крамниця, простота, доступність) конфліктує із реальністю, тобто денотатом. Фактично мережа пропонує преміальні товари (хамон, устриці), високий сервіс та глибоку тематичну стилізацію простору – інсталяції в стилі стимпанк, аніме чи Ван Гог. Але ламається зв'язок між знаком (назвою, що кодує «село») і референтом (магазином, що кодує «елітарність / арт»), унаслідок чого назва десемантизується. Інший ергонім – «*Нова Пошта*». Проекція – новизна, відхід від старої радянської пошти, а реальність: бренд став гігантом, монополістом та невід'ємною частиною інфраструктури. У цих двох випадках горизонт очікування ламається через призму збою між формою та змістом: назва обіцяє вічну новизну, а денотат демонструє стабільність і масовість. «Нова» перестала бути «новою», по суті вона стала «головною». В обох прикладах виникає когнітивний дисонанс між історичною пам'яттю імені та актуальним досвідом споживача. У «Сільпо» це іронічна гра: назва навмисно залишається «старою», щоб увиразнити контраст із сучасним наповненням (метамодерна іронія). У «*Нової Пошти*» назва «застигла» в часі, тоді як бізнес переріс своє ім'я.

Однак якщо антропонім чи топонім здебільшого лише ідентифікує об'єкт, то назва художнього або медійного твору (ідеонім) завжди містить згорнуту програму цілого тексту, тому яскравим прикладом деконструкції онімного горизонту є заголовок-глітч. На відміну від класичної метафори, яка пропонує прихований зміст, глітч імітує перцепцію тексту, змушуючи реципієнта сприймати заголовок не як вільний вхід у твір, не як перший крок у текст, а як перешкоду, яку необхідно інтелектуально подолати.

Роман у новелах Юрія Іздрика «*АМтм*» / «*АМ™*» (підзаголовок «*Як досягти безсмертя в домашніх умовах*») через варіативність написання дає яскравий приклад графічної гри та деконструкції заголовка, причому «*АМтм*» можна трактувати як помилку кодування: коли комп'ютер не може відобразити спецсимвол (™), він іноді замінює його на текстовий відповідник або «сміття». У контексті цифрової культури це також нагадує глітч-ефект, коли система помилково відображає спецсимвол як звичайний текст. Сам же автор використовує прийом візуальної імітації: обирає офіційний символ торговельної марки ™ й апелює цим до серйозного статусу та комерційного успіху. Кириличне «тм» постає як іронічна, «саморобна» версія бренду. Так назва втрачає офіційність і перетворюється на елемент мовної гри з читачем. Юрій Іздрик — ще й художник і колажист, тому його тексти часто мають «візуальну» прив'язаність. Цікавою є збірка оповідань «*ТАКЕ*» (2009). Уже в заголовку Ю. Іздрик грає словами, що видно навіть на обкладинці (назву можна трактувати і як англійське «Take» – додається ще й графічна деконструкція), продовжуючи цю гру в назві оповідання «*MISS TAKE*» – іронійному, стилістично гротескному, навмисно заплутаному й

трохи пародійному сполученні, де імена персонажів без контексту, плутані, гібридні або безвідносні до реальності. У блогах натрапляємо на такий коментар: «Назва “Take” попереджає про надмірний рівень літературного нігілізму в творі ще до початку читання» [5]. Його ж «*Острів Крк*» – баг-топонім, що наче існує, але позбавлений стабільного географічного значення. І в ньому реально відчуваєш «хрускіт» реальності.

У 2009 році в Ю. Іздрика з’явилася новела «*Флешка. Дефрагментація*» і збірка есе «*Флешка-2GB*», заголовки яких демонструють повну підміну онімного коду: літературний твір номінований як цифровий носій. Традиційна назва книги прогнозує твір, історію, сповідь, а назва «*Флешка*» обіцяє носій інформації, технічний пристрій. Це створює когнітивний дисонанс. Термін «дефрагментація» в цьому контексті стає метафорою подолання кліпового мислення: текст функціонує як утиліта, що впорядковує розрізнені фрагменти свідомості реципієнта. Така деформація руйнує горизонт сподівань щодо художності тексту, пропонуючи читачеві сприймати книгу як інтерфейс або базу даних.

Назва твору Любка Дереша «*Поклоніння ящірці*» демонструє іронійне поєднання релігійного терміна («поклоніння») з образом, що відсилає до молодіжних субкультур або психоделічного досвіду, а не до святині.

Валерій Шевчук назвав свій роман-притчу «*На полі смиренному*». Поле «смиренне» – назва, тотожна атрибутові, абстрактна, просторова, але позбавлена конкретності, ніби файл із псевдомаркою. Назви локацій дії не мають точних назв (*річка, луг*), а є нестабільними іменами, які дроблять простір.

У романі Юрія Андруховича «*Московиада*» події відбуваються в Москві, але це не реалістичний опис міста початку 90-х, а фантазмагорія, «пекло», населене щурами, кадебістами та фантомами. Зрозуміти назву твору Олександра Михеда «*Я змішаю твою кров із вугіллям*» (2020) буквально неможливо (горизонт сподівань шокований), адже вона є метафорою сходу України.

Подібне явище глітч-заголовків спостерігаємо в назвах українських кінофільмів та в їхньому візуальному втіленні на постерах, що можна розглядати крізь призму глітч-естетики та деконструкції онімного горизонту.

Назва кінострічки «*Бачення метелика*» (2022, реж. Максим Наконечний) обіцяє щось поетичне («метелик»), але шрифт і візуал (подано з ефектом «битого пікселя» або перешкод, характерних для інтерфейсу дрона чи тепловізора) відсилають до мілітарного хай-теку та травматичного досвіду. Глітч тут постає метафорою пошкодженого сприйняття реальності після полону – світ «ламається» в очах героїні.

Глядач фільму «*Ля Паліада*» (2023, реж. Філіп Сотниченко) очікує детектив (поліція), але отримує постмодерну епопею з ефектом «зіпсованого архіву». Сама назва є лінгвальним глітчем – це штучний гібрид слів «поліція» та «Іліада» (або «Одіссея»), що звучить як абсурдизм. Візуально титри та постер імітують естетику VHS-касет 90-х із характерним «шумом», розмиттям та помилками трекінгу. Це глітч пам’яті.

«*Лишайся онлайн*» (2023, режисер Єва Стрельнікова) – оскільки це скринлайф-фільм, назва на постерах часто інтегрована в інтерфейс месенджерів або операційної системи. Літери можуть імітувати курсор набору тексту, статус «typing...» або системне сповіщення. Кінозаголовок перетворюється на команду (імператив) або статус системи. Онімним горизонтом сподівань слугує назва фільму, яка підмінюється прагматикою інтерфейсу (ніби кнопка або наказ).

У фільмі «*Стоп-Земля*» Катерини Горностаї (2021) деконструкція відбувається через використання дефіса та грайливого, «шкільного» шрифту, що ламає серйозність кіноназви, перетворюючи її на тег графіті. Для назви фільму «*Стоп-Земля*» використано спеціально розроблений стилізований шрифт, який увиразнює атмосферу підліткової широти, простоти та відтінок ностальгії, характерний для стрічки. Шрифтові притаманні прямі, лаконічні форми.

Зазначимо, що глітч-ономастика найбільше резонує з метамодернізмом. Тут назва не просто обманює (як в іронії), вона постає недоречною, чужорідною, як «битий піксель» на картинці. Результат – когнітивний дисонанс. Назва стає «шумом», який не дає читачеві повністю зануритися в казку, постійно нагадуючи про штучність тексту.

Підсумовуючи, зазначимо, що онімний глітч як універсальна категорія деконструкції реалізований на трьох рівнях порушення системних зв'язків:

1. Візуально-графічний глітч, тобто порушення коду форми, – це введення в тканину заголовка іншомовних графем, цифр, спецсимволів або елементів інтерфейсу: «АМтм», «АМ™», «Флешка-2GB», топонімія верстка в «Будинку листя». Суть механізму: графічна гібридизація, руйнування лінійності.

2. Онтологічний глітч, тобто порушення коду сутності: назва, яка має ідентифікувати об'єкт, відмовляється це робити або вказує на порожнечу: збірка «ТАКЕ» (назва-займенник, що розмиває межі об'єкта), «Без назви», антропонім *Глона Ц.* (редукція людини до літери-знака). Це глітч ідентичності: ім'я є, а сутності за ним не видно. Механізм: семантичне спрощення, редукція, асемантичність, стратегія «нульового знака».

3. Аксиологічний / культурний глітч як порушення коду цінностей: назва поєднує високе і низьке, сакральне і профанне, створюючи ефект шоку. Механізм: стилістичний дисонанс та гротеск: «Персона Задун'я» (елітарне + вульгарне), *Зара Глуста* (естетичний глітч: ім'я підкреслює тілесність, яка зазвичай табується «красивими» іменами).

Отже, онімний глітч – це будь-яка форма системного збою в структурі власної назви: збій шрифту (технологія), збій логіки (онтологія), збій етикету – усе це механізми деконструкції онімного горизонту сподівань, які перетворюють пасивного читача на співучасника творення смислів.

Висновки й перспективи. Аналіз динаміки сучасного комунікативного дискурсу – від семантичних зсувів до глітч-ефектів – засвідчує, що власна назва (і насамперед заголовок як її найскладніша форма) трансформувалася в межовий конструкт, що функціонує на перетині номінації, тексту й дискурсу. Саме ця погранична природа уможливить вихід оніма за рами простого називання, моделюючи первинний інтерпретаційний простір та формуючи онімний горизонт сподівань реципієнта.

У просторі метамодернізму цей горизонт підлягає свідомій деконструкції, що реалізована через систему специфічних механізмів: графічної інтерференції (коли онім стає візуальним об'єктом), семантичної редукції (криза ідентифікації через «нульові знаки») та гротескної стилізації (карнавалізація смислів).

Результатом дії цих механізмів стає онімний глітч – категорія, що фіксує новий статус власної назви. «Збій» у структурі імені чи заголовка слугує ключовим художнім засобом, який перекодує сприйняття твору: він блокує автоматизм читання, перетворюючи помилку на естетичний прийом, а пасивного споживача інформації – на співтворця нових смислів.

Подальші наукові пошуки вбачаємо в розширенні методології до мультимодального аналізу, що дасть змогу розглядати онім не лише як вербальний, а і як візуально-графічний феномен у поєднанні зі шрифтовими та кольоровими кодами.

Список використаної літератури

1. Барнякова В. М. Визначення поняття «емоційний концепт» у сучасній лінгвістиці. *Мовний простір сучасного світу*: тези доповідей VII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Київ, 26 травня 2023 р.) / Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ: НаУКМА, 2023. С. 24–28.
2. Голота Т. Маніпулятивні повідомлення в заголовках новинних інтернет-ресурсів. *Українське мовознавство*, 2023. № 1(53). С. 135–148. URL : [https://doi.org/10.17721/um/53\(2023\)](https://doi.org/10.17721/um/53(2023)).
3. Голубенко М. М. Темпоральність музичної культури цифрової доби: дис. ...канд. мистецтвознавства: 26.00.01 / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Міністерство культури та інформаційної політики України. Київ. 2020. 196 с. URL : <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/golubenko-disertatsiya.pdf>.
4. Євграфова А. Заголовок як актуалізатор текстової інформації. URL : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1080>.
5. Іздрік Ю. ТАКЕ. Проза і публіцистика. *Блог про книжки, людей та час*. URL : <https://surl.li/bthjsb>.
6. Кондратенко Н. В. Український модерністський і постмодерністський дискурс: комунікативно-прагматичний та текстосинтаксичний аспекти: автореф. дис. ...доктора філол. наук: 10.02.01 / Інститут української мови НАН України. Київ, 2012. 40 с.
7. Кутуза Н. В. Ономастичний простір медіадискурсу (на прикладі таргет-реклами). *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2025. Вип. 213. С. 103–108. URL : <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-213-13>.

8. Переломова А. С. Інтертекстуальність – структурна ознака текстів українського постмодерного художнього дискурсу. *Вісник Сумського державного університету. Серія Філол. науки*. 2008. № 1. С. 174–180.
9. Рубан А. Заголовок як складова та структурний компонент поетичних творів Т. Г. Шевченка: загальна характеристика, специфіка. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2024. Вип. 94. С. 13–18. URL : <https://doi.org/10.26565/2227-1864-2024-94-02>.
10. Сюта Г. Текст як об'єкт пізнання і стрижневе поняття рецептивної естетики та поезики. *Українська мова*. 2017. № 3. С. 64–76.
11. Трефяк Н. Категорія стилю в рецептивній естетиці як міждисциплінарній науці. *Питання літературознавства*. 2009. № 77. С. 308–315.
12. Червінська Н. Глітч-арт: мистецтво цифрових збоїв і спотворених зображень. URL : <https://blog.depositphotos.com/ua/glitch-art.html>.
13. Шевченко С. С. Дискурс в сучасному мовознавстві. *Сучасний філологічний дискурс: методологічні стратегії*: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (11 вересня – 22 жовтня 2023 року). Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 108–111.
14. Юлдашева Л. П. Заголовок як текстовий і метатекстовий компонент. *Science and Education a New Dimension. Philology*, 2016. IV(21). Issue 98. P. 56–59.
15. Юлдашева Л. П., Кобиліна Ю. М., Коломинська Т. Б. Прагматичні особливості заголовків сучасної української літератури. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33 (72). № 1. Ч. 1. С. 83–90. URL : <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.1-1/15>.
16. Юр М. «Glitch Art»: новий візуальний код художнього простору у сучасному творі мистецтва. *Сучасне мистецтво* : зб. наук. праць. Вип. 13. С. 235–246. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.13.2017.142433>. URL : <http://sm.mari.kyiv.ua/article/view/142433>.
17. Яус Г. Р. Досвід естетичного сприйняття і літературна герменевтика / пер. з нім. Роксоляна Свято і Петро Тарашук. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2011. Ч. 3. С. 463–609.

References

1. Barniakova, V. M. (2023). Vyznachennia poniattia «emotsiinyi kontsept» u suchasniy linhvistytsi [Definition of the concept “emotional concept” in modern linguistics]. In: *Movnyi prostir suchasnoho svitu [Linguistic space of the modern world]: tezy dopovidei VII Vseukrainskoi naukovoï konferentsii studentiv, aspirantiv i molodykh uchenykh*. Kyiv: NaUKMA, 24–28 (in Ukr.).
2. Holota, T. (2023). Manipuliatyvni povidomlennia v zaholovkakh novynnykh internet-resursiv [Manipulative messages in the headlines of news online resources]. In: *Ukrainske movoznavstvo [Ukrainian linguistics]*, 1(53), 135–148. Available at: [https://doi.org/10.17721/um/53\(2023\).135-148](https://doi.org/10.17721/um/53(2023).135-148) (in Ukr.).
3. Holubenko, M. M. (2020). Temporalnist muzychnoi kultury tsyfrovoy doby [Temporality of musical culture in the digital age]. PhD dissertation (Art history). Kyiv, 196. Available at: <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/golubenko-disertatsiya.pdf> (in Ukr.).
4. Yevhrafova, A. (n.d.). Zaholovok yak aktualizator tekstovoi informatsii [Headline as an actualizer of text information]. Available at: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1080> (in Ukr.).
5. Izdryk, Yu. (n.d.). TAKE. Proza i publitsystyka. Bloh pro knyzhky, liudei ta chas [TAKE. Prose and journalism. A blog about books, people and time]. Available at: <https://surl.li/bthjsb> (in Ukr.).
6. Kondratenko, N. V. (2012). Ukrainskyi modernistskyi i postmodernistskyi dyskurs: komunikativno-prahmatychnyi ta tekstvosyntaktychnyi aspekty [Ukrainian modernist and postmodernist discourse: communicative-pragmatic and textual-syntactic aspects]. Extended abstract of Doctor’s dissertation (Philology). Kyiv, 40 (in Ukr.).
7. Kutuza, N. V. (2025). Onomastychnyi prostir mediadyskursu (na prykladi tarhet-reklamy) [Onomastic space of media discourse (on the example of targeted advertising)]. In: *Naukovi zapysky. Seriya: Filolohichni nauky [Scientific notes. Series: Philological sciences]*, 213, 103–108. Available at: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-213-13> (in Ukr.).
8. Perelomova, A. S. (2008). Intertekstualnist – strukturna oznaka tekstiv ukrainskoho postmodernoho khudozhnoho dyskursu [Intertextuality as a structural feature of texts of Ukrainian postmodern artistic discourse]. In: *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Filol. nauky [Visnyk of Sumy State University. Philological sciences series]*, 1, 174–180 (in Ukr.).
9. Ruban, A. (2024). Zaholovok yak skladova ta struktturnyi komponent poetychnykh tvoriv T. H. Shevchenka: zahalna kharakterystyka, spetsyfika [Headline as a constituent and structural component of T. H. Shevchenko’s poetic works: general characteristics, specificity]. In: *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya “Filolohiia” [Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series “Philology”]*, 94, 13–18. Available at: <https://doi.org/10.26565/2227-1864-2024-94-02> (in Ukr.).
10. Siuta, H. (2017). Tekst yak obiektyt piznannia i stryzhneve poniattia retseptyvnoi estetyky ta poetyky [Text as an object of cognition and a core concept of receptive aesthetics and poetics]. In: *Ukrainska mova [Ukrainian language]*, 3, 64–76 (in Ukr.).
11. Trefiak, N. (2009). Katehoriia styliu v retseptyvni estetytsi yak mizhdystsyplinarii nauksi [Category of style in receptive aesthetics as an interdisciplinary science]. In: *Pytannia literaturoznavstva [Problems of literary criticism]*, 77, 308–315 (in Ukr.).
12. Chervinska, N. (n.d.). Hlitch-art: mystetstvo tsyfrovyykh zboiiv i spotvorenykh zobrazhen [Glitch art: the art of digital glitches and distorted images]. Available at: <https://blog.depositphotos.com/ua/glitch-art.html> (in Ukr.).

13. Shevchenko, S. S. (2023). Dyskurs v suchasnomu movoznavstvi [Discourse in modern linguistics]. In: *Suchasnyi filolohichniy dyskurs: metodolohichni stratehii* [Modern philological discourse: methodological strategies]: materialy vseukrainskoho naukovo-pedahohichnoho pidvyshchennia kvalifikatsii (11 veresnia – 22 zhovtnia 2023 roku). Lviv – Torun: Liha-Pres, 108–111 (in Ukr.).
14. Yuldasheva, L. P. (2016). Zaholovok yak tekstovyi i metatekstovyi komponent [Headline as a textual and metatextual component]. In: *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV(21), 98, 56–59 (in Ukr.).
15. Yuldasheva, L. P., Kobylina, Yu. M., & Kolomyńska, T. B. (2022). Prahmatychni osoblyvosti zaholovkiv suchasnoi ukrainskoi literatury [Pragmatic features of headlines of modern Ukrainian literature]. In: *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka* [Scientific notes of V. I. Vernadsky TNU. Series: Philology. Journalism], 33(72), 1(1), 83–90. Available at: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.1-1/15> (in Ukr.).
16. Yur, M. (2017). “Glitch Art”: novyi vizualnyi kod khudozhnoho prostoru u suchasnomu tvori mystetstva [“Glitch Art”: a new visual code of artistic space in a modern work of art]. In: *Suchasne mystetstvo* [Modern Art]: zbirnyk naukovykh prats, 13, 235–246. Available at: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.13.2017.142433> (in Ukr.).
17. Yaus, H. R. (2011). Dosvid estetychnoho spryiniattia i literaturna hermenevtyka [Experience of aesthetic perception and literary hermeneutics]. Kyiv: Vydavnytstvo Solomii Pavlychko “Osnovy”, 3, 463–609 (in Ukr.).

MECHANISMS OF FORMATION AND DECONSTRUCTION OF THE “HORIZON OF EXPECTATIONS” IN MODERN ONOMASTICS

*Halyna Lukash, Doctor of Philological Sciences, Professor of the
Department of Management Information Systems,
Vasyl Stus’ Donetsk National University (Vinnytsia, Ukraine)*

e-mail: g.lukash@donnu.edu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9777-7718>

Scopus Author ID: 57217114858

Abstract Introduction. *The article addresses the fundamental transformation of the proper name (ideonym, anthroponym, toponym) within the contemporary cultural paradigm of metamodernism. In the current communicative discourse, the proper name has evolved from a static identifier and nominative unit into a complex tool for intellectual play, manipulation, and recoding of the recipient's perception. This shift necessitates a revision of traditional onomastic categories through the lens of reception aesthetics.*

Purpose. *The primary aim of the research is to identify the specific functioning of the proper name as a boundary construct operating at the intersection of nomination, text, and discourse. The study seeks to define the concept of the “onymic horizon of expectations” (adapted from H. R. Jauss) and to systematize the linguo-pragmatic mechanisms of its deconstruction – ranging from semantic shifts to glitch effects.*

Methods. *The study employs a complex methodology combining structural-semiotic analysis to identify the internal hierarchy of the onym, discursive analysis to study the pragmatics of the name in the context of digital culture, and elements of reception aesthetics to model the reader's reaction to the onymic anomaly. The empirical basis includes titles and names from modern Ukrainian literature (works by Yurii Izdryk, Yurii Andrukhovych), translations of experimental prose (Mark Z. Danielewski) and contemporary cinema.*

Results. *The research reveals that the deconstruction of the onymic norm is not chaotic but occurs on three systemic levels corresponding to the boundary nature of the name.*

Deconstruction of the text boundary (visual-graphic glitch): The study analyzes the disruption of the graphic code through technomorphism. Examples such as “AM™”, and Yurii Izdryk's works “Flash Drive. Defragmentation” and “Flash Drive-2GB” demonstrate the transformation of a literary title into a visual object or technical interface, forcing the reader to decode the name as a digital signal.

Deconstruction of the nomination boundary (ontological glitch): This level reflects the strategy of the “zero sign”. Through the analysis of the collection “TAKE” (desemantized pronoun), titles like “Untitled”, and the anthroponym Ilona Ts., the author illustrates the mechanism of semantic reduction, where the name refuses to identify the essence or reduces the character to an initial.

Deconstruction of the discourse boundary (axiological glitch): The article explores stylistic dissonance. Titles such as “Moscoviada” and the anthroponym Zara Thusta are analyzed as instruments of communicative shock, violating the cultural and aesthetic horizon of expectations.

Originality. *The article theoretically substantiates the definition of a modern ideonym as a boundary construct. It introduces and justifies the term “onymic glitch” to describe a specific category of names characterized by intentional structural or semantic deformation. Unlike a linguistic error, the onymic glitch is interpreted as a marker of the “new sincerity” and a key artistic device of the digital era.*

Conclusion. *The research concludes that the onymic glitch is a systemic phenomenon indicating the blurring of boundaries between the text, the visual image, and the digital code. The deconstruction of the*

horizon of expectations transforms the recipient from a passive consumer of information into an active co-author and decoder of meanings, fundamentally recoding the perception of the artwork.

Keywords: *onymic horizon of expectations, onymic glitch, literary onyms, ideonym, title, deconstruction, metamodernism, reception aesthetics.*

Надійшла до редакції: 17.08.2025

Прийнято до друку: 27.09.2025